

ОБҐРУНТУВАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ВИКОРИСТАННЯ КОМПЛАСНС-ФУНКЦІЇ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ СТАНУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Актуальність. Соціально-економічний розвиток нашої країни сьогодні відбувається в умовах ринкової трансформації та модернізації економіки. Суттєвий вплив на економічні процеси здійснюють процеси зниження обсягів фінансування усіх сфер економіки, значного росту рівня тіньової економіки до 43 % у 2014 р. [1] та її впливу на показники соціально-економічного розвитку й соціальної компоненти економічної безпеки держави.

Результати дослідження. Наша країна практично на протязі всього періоду незалежності традиційно мала високий рівень тіньової економіки (табл.1).

Таблиця 1
Динаміка рівня тіньової економіки до офіційного ВВП України

Рік	Рівень тіньової економіки, % до офіційного ВВП України	Зміна обсягу реального ВВП України, % до відповідного періоду попереднього року
2010	38	4,1
2011	34	5,5
2012	34	0,2
2013	35	0,0
2014	43	-6,6
2015	40	-9,8
2016	35	2,4
2017	31	2,5
2018	32	3,5

Джерело: [1]

Не кращі справи в сфері тонізації економіки і у наших найближчих сусідів. Наприклад, в Росії показники тіньової економіки становили 38,4% в середньому і 33,7% ВВП в 2018 році, в Азербайджані – 52,19% і 43,66%, Вірменії – 42,59% і 35,96%, Грузії – 64,87% і 53,07% У Казахстані в середньому 38,88% і 32,82% у 2015 році, Молдові – 43,43% і 39,68%, Таджикистані – 42,99 і 37,73%, Киргизстані – 37,92% і 30,78 %, Естонії – 23,8% і 18,49%, Латвії – 22,23% і 16,62%, Литві – 25,15% і 18,65%, Польщі – 25,1% і 16,67% ВВП [1, 3, 17].

Проведені дослідження свідчать про те, що тіньова економіка є як джерелом, так і результатом корупції. Не дивлячись на те, що з 2015 року масштаби тіньової економіки поступово зменшуються (табл.1), все ж таки її рівень залишається достатньо високим з усіма відповідними політичними та економічними наслідками та корупційним змістом. Також слід відмітити, що

високий рівень тіньової економіки пояснюється ще тим, що сама по собі тіньова економіка є однією із стратегій бізнесу, яка дозволяє йому пом'якшувати вплив економічної кризи (а тому, природно, що її рівень зростає саме під час кризи) [4, 5].

Усе це спричинило найбільшу економічну кризу за роки незалежності України, призвело до втрати значної частини промислового та експортного потенціалу. У 2018 р. ВВП країни склав лише 77,9 % від рівня 2008 р., а ВВП на одну особу скоротився до 2,1 тис. дол. США (рівень Конго) [1, 17]. Надвисокий рівень інфляції та зниження на реальних наявних доходів населення у поєднанні з девальвацією національної грошової одиниці призвели до збільшення обсягів тіньової економіки, підвищення рівня корупції у всіх сферах суспільства та до вразливості й незахищеності домінуючої частини населення. За результатами глобального дослідження, розробленого американською неурядовою організацією Social Progress Imperative за підтримки компанії «Делойт», Україна опинилася на 64 сходинці рейтингу «Індекс соціального розвитку» серед 146 країн світу. За таких умов основні зусилля державних непослідовних антикризових заходів торкнулись бюджетної консолідації, фіскальної дисципліни та тарифної політики. Сукупність таких чинників вимагає пошуку нових підходів та вжиття невідкладних заходів щодо зміцнення соціальної складової економічної безпеки України, що й актуалізує проблему дослідження взаємозв'язку рівня тінізації економіки із показниками соціальної компоненти економічної безпеки як всієї України, так і окремих промислових підприємств.

В умовах суттєвої тонізації української економіки розвиток економічних відносин, перебудова економіки, трансформаційні процеси в ній передбачають також і наявність проявів злочинності в сфері економіки. Побудова системи ефективної протидії такого роду злочинам є нагальною задачею, так як неправомірні дії в економічній сфері можуть суттєво зашкодити розвитку, підривати економічні основи держави, сприяти формуванню та розвитку тіньового ринку, появи корупційних зв'язків та інших неприйнятних явищ, наявність яких можуть привести до підриву економічної стійкості країни.

Отже, процес детінізації економіки набуде належної інтенсивності лише за умови створення державою сприятливих умов для нарощення суб'єктами господарювання господарської та інвестиційної активності в легальній економіці на тлі поліпшення підприємницького клімату в країні, покращення якості державного управління, стійкості фінансової системи та макросередовища.

Складний теперішній стан української економіки пояснюється не тільки рівнем тенізації, а в першу чергу наявністю в ній негативних тенденцій, пов'язаних з корупцією, шахрайством, відмиванням грошей та іншими видами діяльності, що підривають основи економічної безпеки як країни в цілому, так і окремих підприємств і організацій. Вказані сфери економічної діяльності в останні 15-20 років підпорядковуються комплаєнс-

функції, сутність якої і передбачає розробку та впровадження дієвих заходів по протидії негативних факторам, що підвищують рівень економічної безпеки країни, регіону, галузі, підприємства.

Комплаєнс (англ. «compliance» - згода, відповідність, походить від дієслова to comply - виконувати) - в перекладі з англійської означає дію згідно із запитом або вказівкою; покірність (англ. compliance is an action in accordance with a request or command, obedience). COMPLAЕNS є відповідність конкретних дій країни, підприємства, окремого колективу чи працівника будь-якого рангу будь-яким внутрішнім або зовнішнім вимогам (законам, стандартам, нормам, положенням і т. п.). Постійним дотриманням режиму COMPLAЕNS, на наш погляд, повинна займатися частина системи управління та контролю підприємством, яка пов'язана з COMPLAЕNS-ризиками, недотриманням вимог законодавства, правил і стандартів наглядових органів, галузевих асоціацій, кодексів поведінки і т.д. Такі COMPLAЕNS-ризики в кінцевому підсумку можуть проявлятися у вигляді юридичних санкцій або приписів регулюючих органів, фінансових, матеріальних і репутаційних втрат як результат порушень законів, стандартів, положень та правил [11-14].

Відповідність COMPLAЕNS-функції зазвичай стосується таких питань, як дотримання належних стандартів поведінки на ринку, управління конфліктами інтересів, справедливе ставлення до споживачів і забезпечення об'єктивного підходу при їх консультиванні. До COMPLAЕNS-функції відносяться також специфічні області, такі як: протидія легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму; розробка документів і процедур, що забезпечують відповідність діяльності компанії з чинним законодавством; захист інформаційних потоків, протидія шахрайству і корупції, встановлення етичних норм поведінки співробітників в організації, на підприємстві і за його межами і т. д.

В нашій країні з 2009 року кожні два роки компанією PwC проводиться всесвітнє опитування підприємств та організацій щодо COMPLAЕNS-порушень в різних сферах економіки та ставлення організацій до економічних злочинів [5, 6]. Це дозволило експертам PwC спостерігати за тенденціями стосовно найбільш поширених видів економічних злочинів та шахрайства. В опитуванні 2018 року взяли участь більше 100 представників різних українських підприємств, як приватного, так і державного сектора економіки. Результати цього опитування дозволяють фахівцям у відповідних сегментах виявляти та аналізувати тенденції найбільш популярних в Україні видів економічних злочинів та шахрайства, оцінювати їх вплив на виробничо-комерційну діяльність промислових підприємств, аналізувати зміни в заходах, які вживають підприємства для попередження COMPLAЕNS-порушень. Кількість COMPLAЕNS-порушень в нашій країні збільшується з кожним роком. За результатами Всесвітнього дослідження економічних злочинів і шахрайства 2018-го року, проведеного компанією PwC [6], 48% українських організацій постраждали від випадків економічних злочинів і шахрайства протягом останніх двох років, хоча в 2016 році цей показник становив 43% (див.табл.2).

Таблиця 2

Частка підприємств, які постраждали від комплаєнс-порушень [5, 6]

Сфера спостереження	Рік спостереження				
	2009	2011	2014	2016	2018
Весь світ	30%	34%	37%	36%	49%
Російська Федерація	71%	37%	60%	48%	66%
Україна	43%	36%	63%	43%	48%

Дані табл. 2 свідчать також про те, що і в усьому світі кількість постраждалих від комплаєнс-порушень підприємств також збільшується. В 2018 році за цим показником Україна практично вже відповідає світовим тенденціям в сфері економічних злочинів. Разом з тим, українська економіка виглядає набагато краще, чим економіка Росії. За даними опитування, кількість економічних злочинів в Росії в 2018 року також суттєво збільшилась в порівнянні з двома роками раніше: 66% представників бізнесу заявили, що їх компанія зіткнулися з ними, тоді як раніше це число становило 48% [5].

Разом з тим, на наш погляд, складно зробити однозначний висновок щодо збільшення рівня економічної злочинності в окремій країні чи ні. Отримані результати опитування можуть пояснюватися, наприклад, підвищенням рівня вияву комплаєнс-порушень на підприємствах та в організаціях.

Серед найбільш поширених схем шахрайства - придбання неіснуючих товарів і послуг, надання благодійної допомоги, різні виплати формально непов'язаним компаніям, а також взаємодія з держорганами через посередників, реалізація інвестиційних проектів і непрозора структура маркетингових витрат. Відповідно, такі департаменти як маркетинг і закупівлі, а також підрозділ з продажу та інвестицій найчастіше стають джерелом шахрайства для компаній поряд з діями топ-менеджменту [2, 3]. Сьогодні в нашій країні набирають популярність такі види комплаєнс-порушень, як незаконне привласнення майна, придбання неіснуючих товарів і послуг, надання благодійної допомоги, різні виплати формально непов'язаним компаніям, взаємодія з держорганами через посередників, реалізація інвестиційних проектів, непрозора структура маркетингових витрат, шахрайство в сфері закупівель і управління персоналом та кіберзлочини. До останніх відносяться несанкціонований моніторинг баз даних і транзакцій і злом особистих електронних скриньок абонентів. Виходячи з цього, такі підрозділи промислових підприємств як маркетинг і закупівлі, відділи з продажу та інвестицій найчастіше стають джерелом комплаєнс-порушень для підприємств поряд з діями топ-менеджменту. Динаміка найбільш вагомих комплаєнс-порушень у всіх сферах української економіки представлена в табл.3.

Хабарництво та корупція залишаються основними видами економічних злочинів, які негативно впливають на діяльність українських організацій. Лише за останні два роки від цих злочинів постраждали 48% опитаних

компаній, а кожний третій український респондент (33%) пригадав, що його організація отримувала пропозицію дати хабара.

Таблиця 3

Основні види комплаєнс-порушень в українській та світовій економіці [5, 6]

Види комплаєнс-порушень	В світі	В Росії	В Україні	
	2018 рік	2018 рік	2016 рік	2018 рік
Хабарництво та корупція	25	41	56	73
Шахрайство, вчинене клієнтом				
Незаконне привласнення майна	45	53	62	46
Шахрайство у сфері закупівель	22	35	25	33
Шахрайство у сфері управління персоналом	12	19	4	33
Кіберзлочини	31	24	24	31
Порушення принципів ділової поведінки	28	23	н/д	н/д
Легалізація доходів, отриманих злочинним шляхом	9	15	н/д	н/д
Маніпулювання даними бухгалтерського обліку	20	19	н/д	н/д

Як показало дослідження, найпоширенішими видами злочинів, із якими стикаються компанії, є незаконне привласнення майна (46%), шахрайство у сферах закупівель (33%) та управління персоналом (33%), кіберзлочини (31%) [6]. Невтішним є прогноз представників українських організацій на наступні два роки: вони вважають, що корупція залишатиметься найбільш суттєвим економічним злочином для їхніх компаній. У Росії, як і в усьому світі, найпоширенішим видом економічного злочину є незаконне привласнення активів. На друге місце вийшли хабарництво і корупція, а третім найбільш поширеним видом порушень є шахрайство в сфері закупівель товарів і послуг. У світовому масштабі після незаконного привласнення активів йдуть кіберзлочини і шахрайство, вчинене клієнтом [5].

Результати проведеного дослідження свідчать про те, що прямий фінансовий вплив від комплаєнс-порушень на українські підприємства може бути досить суттєвим – 46% підприємств, що досліджувались, відмітили рівень фінансово-матеріальних втрат від найбільш суттєвих випадків комплаєнс-порушень до 100 000 дол. США, що практично відповідає середньому показнику по всьому світу, а 19% українських і світових підприємств вказали рівень втрат до 5 млн. дол. США (табл.4).

Таблиця 4

Рівень збитків підприємств від здійснення комплаєнс-порушень в 2017-2018 рр.[5,6]

Розмір економічних збитків, \$	Світ	Росія	Україна
Менше 100 000	45%	41%	46%
Від 100 000 до 1 000 000	19%	22%	19%
Більше 1 000 000, але менше 5 000 000	19%	22%	4%
Більше 5 000 000, але менше 50 000 000	8%	3%	8%
Більше 50 000 000	2%	1%	0%
Важко відповісти	11%	7%	15%
Суму фінансових збитків оцінити неможливо	6%	4%	7%
Разом	100%	100%	100%

В першу чергу збиток від економічних злочинів пов'язаний з фінансовими втратами і втратою активів. При цьому компанії несуть також витрати на проведення розслідувань. Тільки половина респондентів відзначили, що витрати на розслідування комплаєнс-порушень менше тих збитків, які організація несе в результаті економічного злочину і усунення правопорушень. Приблизно 15% респондентів відповіли, що їх підприємства витратили на розслідування в зв'язку з економічними злочинами суму, рівну розміру завданого збитку. Близько 22% респондентів відзначили, що їх компанії витратили в 2-10 разів більше, ніж сума отриманого внаслідок злочину збитку. Таким чином, непрямий збиток може більш ніж удвічі перевищувати розмір прямого збитку, викликаного економічною злочином [6]. На нашу думку, така статистика є в певній мірі загрозливою, так як підприємства в майбутньому можуть відмовитися від зосередження своєї уваги на запобіганні комплаєнс-порушень і вдосконаленні методів їх виявлення.

З огляду на розміри можливих фінансово-матеріальних втрат від комплаєнс-порушень стає зрозумілим той факт, що вітчизняні підприємства збільшують витрати на боротьбу із комплаєнс-порушеннями до світового рівня. Наприклад, 34% українських підприємств збільшили свої фінансові витрати на протидію комплаєнс-порушенням протягом останніх двох років (у порівнянні з 42% організацій у світі), а 37% підприємств планують їх збільшення протягом наступних двох років (у порівнянні з 44% організацій у світі) [6].

Результати проведених досліджень свідчать про те, що основні чинники, що забезпечують виявлення комплаєнс-порушень - це корпоративні системи внутрішнього контролю (служба внутрішнього аудиту, управління ризиками шахрайства, моніторинг підозрілої діяльності, служба корпоративної безпеки, аналіз даних, ротація персоналу). В Україні 31% респондентів відзначили, що найбільші випадки шахрайства були спочатку виявлені саме цими методами. Аналогічні заходи внутрішнього контролю організації застосовують для протидії стимулу до вчинення шахрайських дій та виправданню таких дій: як зазначили 31% та 30% українських респондентів, відповідно [6].

На світовому рівні значно більша кількість (52%) респондентів підкреслили роль корпоративних систем контролю. Однак в Україні і в решті світу кожен вид корпоративного контролю має різну вагу. Роль функції внутрішнього аудиту у виявленні економічних злочинів знизилася з 20% в 2016 році до 12% в 2018 році, що в певній мірі свідчить або про зменшення ефективності внутрішнього аудиту для виявлення комплаєнс-порушень в останні два роки, або про те, що увага служб внутрішнього аудиту перемістилося на інші сфери виробничо-комерційної діяльності підприємства [6].

Важливим джерелом виявлення комплаєнс-порушень є корпоративна культура (конфіденційне інформування про підозрілі операції / «гаряча лінія»), на що було вказано при проведенні дослідження 42% респондентів. На глобальному рівні 27% респондентів відзначили, що корпоративна культура є формою первісного виявлення шахрайства [6].

В середньому проходить близько півтора роки від моменту початку комплаєнс-порушення до виявлення його підприємством. Частіше всього такого роду процес є не керованим. У більшості випадків на українських підприємствах виявлення комплаєнс-порушення відбувається випадково - від внутрішніх інформаторів, які повідомляють на гарячу лінію. На другому і третьому місцях за обсягом розкриваються порушень стоять внутрішній аудит і служба безпеки. Однак за цей період в результаті фінансових махінацій компанія може втратити не тільки виручку і прибуток, але і репутацію, довіру клієнтів, партнерів, органів державної влади. З цих причин найбільш ефективним засобом боротьби з внутрішнім шахрайством є його попередження з метою підвищення економічної безпеки підприємства.

Складові економічної безпеки як правило враховуються при визначенні інтегрального показника економічної безпеки підприємства. Але далеко не завжди при його формування враховуються показники корупції, шахрайства, відмивання грошей, порушення корпоративної етики, антимонопольного, податкового законодавства і т.п. Як ми вже відмічали, в останні 20...25 років в світовій економіці все це є предметом комплаєнс досліджень. Виходячи з цих посилок, пропонуємо ввести в економічну термінологію дефініцію «комплаєнс-безпека підприємства». Новий термін потребує свого теоретико-методологічного обґрунтування та визначення як економічної категорії.

Сутність терміну «комплаєнс-безпека» виходить з визначення як самого терміну «комплаєнс», так і поняття «економічна безпека». Тому пропонується визначати поняття **комплаєнс-безпеки промислового підприємства** як захищеність життєво важливих інтересів промислового підприємства від зовнішніх та внутрішніх порушень законів, нормативних правових актів, стандартів, установчих та внутрішніх документів підприємства шляхом визначення, оцінювання та максимального зменшення (усунення) комплаєнс-ризиків. Такого роду визначення дозволяє, по-перше, показати динамічність комплаєнс безпеки в просторі і часі; по-друге, визначати важливість як внутрішніх, так і зовнішніх чинників впливу на розмір комплаєнс безпеки; по третє, показати тісну взаємодію на правовій основі державної і корпоративної систем забезпечення економічної безпеки; по-четверте, визначати в якості основного інструменту комплаєнс безпеки промислового підприємства наявність та рівень комплаєнс-ризиків.

Дослідження методологічної сутності комплаєнс-безпеки передбачає визначення функцій, політик та принципів цього напрямку економічної роботи на промисловому підприємстві.

Функції комплаєнс-безпеки визначають основні напрямки та задачі діяльності підприємства, яку підприємство передбачає проводити для повного забезпечення економічної безпеки своєї виробничо-комерційної діяльності.

Основні *принципи комплаєнс (комплаєнс-безпеки)* визначені Базельським комітетом з банківського нагляду в квітні 2005 року в виданім цим комітетом документі «Комплаєнс і комплаєнс-функція в банках» [17]. Незважаючи на те, що спочатку Базельський комітет визначав комплаєнс-

принципи для банківського сектора економіки, після відповідного наукового корегування вони можуть бути адаптовані до умов промислового підприємства.

Комплаєнс-політика - це сукупність способів, методів і процедур, спрямованих на управління комплаєнс-ризиком. Мета комплаєнс-політики – це мінімізація або виключення комплаєнс-ризиків, які можуть проявлятися у формі застосування юридичних санкцій або санкцій регулюючих або правоохоронних органів, фінансових або репутаційних втрат як результат невідповідності законам, правилам і стандартам.

З метою уникнення комплаєнс-порушень або хоча б мінімізації комплаєнс-ризиків на промисловому підприємстві пропонується формувати, впроваджувати та використати наступні в певній мірі ефективні заходи (рис.1), які повинні бути реалізовані в рамках забезпечення комплаєнс-безпеки промислового підприємства.

Рисунок 1 – Складові механізму забезпечення комплаєнс-безпеки промислового підприємства

Проведення ефективного комплаєнс-контролю свідчить про те, що підприємство повинна створити процедури, використання яких забезпечить надійну перевірку як кандидатів на працевлаштування, так і контрагентів, буде проводитися постійний комплаєнс-контроль з використанням інструментів, що забезпечують комплаєнс-безпеку і проведення внутрішніх розслідувань.

В цей час на переважній більшості підприємств здійснюється внутрішній контроль та внутрішній аудит, в повноваження яких входять і процедури комплаєнс-контролю. На деяких підприємствах створені такого роду підрозділи (служби). Але сьогоденний стан комплаєнс-порушень в економічній сфері нагально потребує створення самостійного цільового підрозділу (комплаєнс-служби) з розширеними повноваженнями і з специфічними професійними навичками. На нашу думку, комплаєнс-служба повинна включати в себе фахівці з різних професійних напрямків: бухгалтери, ІТ-фахівці, юристи. Ефективність роботи комплаєнс-служби забезпечується тісною взаємодією її співробітників з юридичним і HR-службами (підрозділи, що працюють з персоналом).

Основна задача комплаєнс-служби – це знаходження таких операційних функцій виробничо-комерційної діяльності підприємства, де потенційно можуть статися комплаєнс-порушення, виявлення, усунення або мінімізація комплаєнс-ризиків. З цією метою на підприємстві повинна ефективно діяти система управління комплаєнс-ризиками, в рамках якої і проводиться виявлення, оцінювання та усунення передумов виникнення комплаєнс-ризиків. Якщо механізм управління комплаєнс-ризиками запроваджено правильно і професійно, то він стане надійним захисником промислового підприємства перед такого роду ризиками.

Виявлення на промисловому підприємстві комплаєнс-порушень або передумов їх виникнення неможливо в повній мірі без ефективно діючої системи комплаєнс-моніторингу. Така система передбачає безперервне (практично щоденне) відслідковування зміни низки найбільш вагомих показників роботи, значення яких і сигналізує топ-менеджменту підприємству про наявність або відсутність певних негараздів в комплаєнс-сфері.

Надзвичайно важливою складовою комплаєнс-безпеки підприємства, на наш погляд, постійне навчання персоналу, вихованню в нього нетерпимості та неприпустимості комплаєнс-порушень не тільки на самому підприємстві, але і в інших сферах життя кожного співробітника. При особистому спілкуванні на нарадах і корпоративних зустрічах необхідно постійно наголошувати співробітникам важливість етичного ведення бізнесу, транслювати позицію топ-менеджменту щодо корупції та шахрайства. Ефективними в цьому плані можуть бути внутрішні тренінги для співробітників по темі етичних практик, корпоративного кодексу етики. Повинна діяти прозора система невідворотних покарань тих, хто став ініціатором комплаєнс-порушень та широкий розголос порушників в колективі підприємства. Якщо ці заходи будуть проводитися регулярно, на засадах справедливого інформування без ніякої вибіркковості, етична поведінка промислового підприємства стане частиною корпоративної культури, а це чи не найбільш важливий чинник механізму забезпечення комплаєнс-безпеки підприємства.

Висновки та наукова новизна. Використання на практиці розглянутих пропозицій, звичайно, не зможе забезпечити повний комплаєнс-захист від корупції, корпоративного шахрайства та інших комплаєнс-порушень. Але якщо постійно проводити відповідну роботу на випередження з урахуванням специфіки виробничо-комерційної діяльності конкретного підприємства, то це поза всякими сумнівами допоможе підприємству забезпечити високий рівень комплаєнс-безпеки, вийти на якісно новий рівень ведення бізнесу і мінімізує комплаєнс-ризик, пов'язані з втратою частини прибутку через комплаєнс-порушення з боку співробітників промислового підприємства.

Формування організаційно-економічного механізму комплаєнс-безпеки промислового підприємства – це складний та багатовимірний процес, від якого залежить стійкий розвиток підприємства та його захищеність від комплаєнс-загроз і комплаєнс-ризиків. Питаннями його

забезпечення безпосередньо має займатися комплаєнс-служба підприємства (як відповідь на захист його економічних інтересів). Складові організації комплаєнс-безпеки на підприємствах залежать від розмірів підприємства та його можливостей. Великим підприємствам доцільно створювати повноцінну систему комплаєнс-безпеки з власною службою та потужними ресурсами. Підприємствам малого та середнього бізнесу доцільно користуватися комбінованою системою комплаєнс-безпеки, спираючись на власні матеріальні та фінансові можливості.

Список використаних джерел

1. Офіційна веб-сторінка Держслужби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Херувімова Т. Сертифікація UNIC: від ідеї до практичних переваг: [Електронний ресурс].- Режим доступу: https://unic.org.ua/upload/files/Certification_Tetiana_Kheruvimova_BOC.pdf
3. Логинов А.В. В Украине растет уровень коррупции, мошенничества и киберпреступности [Электронный ресурс].- Режим доступа: <https://dengi.informator.ua/2018/06/22/v-dnepre-na-ul-kurchatova-royavyatsya-gazon-y-kak-v-versale/>
4. Исаева Е. Внутреннее мошенничество в компании. Можно ли его избежать? / Е.Исаева.- [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://news.finance.ua/ru/news/-/426931/elena-isaeva-vnutrennee-moshennichestvo-v-kompanii-mozhno-li-ego-izbezhat>
5. Противодействие мошенничеству: какие меры принимают компании? Российский обзор экономических преступлений за 2018 год.- Режим доступа: <https://www.pwc.ru/ru/forensic-services/assets/PwC-recs-2018-rus.pdf>
6. PwC Всесвітнє дослідження економічних злочинів та шахрайства 2018 року: результати опитування українських організацій. Режим доступа: <https://www.pwc.com/ua/uk>.
7. Виклики, що зростають – Погляд керівників 2018.- Режим доступа: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/ua/pdf/2018/07/Business-Leaders-2018-ua-v2.pdf>
8. Svitlyk Igor Results of chamber corruption perception survey 2017 [Електронний ресурс].- Режим доступа: http://publications.chamber.ua/2018/Chamber_CPS_2017.pdf
9. Kocziszky György Anti-corruption compliance in the enterprise's program [Electronic resource] / G.Kocziszky, M.Veress Somosi, P.G.Pererva // Стратегічні перспективи розвитку економічних суб'єктів в нестабільному економічному середовищі.– Кременчук, 2017. – С. 164-167. – Режим доступа: <https://drive.google.com/file/d/1r-6uz8h9jl-bCWwpPrY7esG925mrQudP/view>
10. Kocziszky György Compliance risk in the enterprise / G.Kocziszky, M.Veress Somosi, Т.О.Кобілієва // Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність "Форвард-2017" : тр. 8-ї Міжнар. наук.-практ. Internet-конф. молодих вчених, 27 грудня 2017 р. / ред.: Є.М.Строков. – Харків : НТУ "ХПІ", 2017. – С. 54-57.
11. Nagy Szabolcs Current evaluation of the patent with regarding the index of its questionnaire / S.Nagy, M.Sikorska, P.Pererva // Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами : матеріали 9-ї Всеукр. наук.-практ. конф., 19 квітня 2018 р. – Київ : НАУ, 2018. – С. 21-22.
12. Nagy Szabolcs Digital economy and society – a cross country comparison of Hungary and Ukraine / S.Nagy // Вісник НТУ «ХПІ» (економічні науки) : зб. наук. пр. – Харків : НТУ "ХПІ", 2017. – № 46 (1267). – С. 174-179.
13. Nagy Szabolcs Estimation of economic efficiency of power engineering / S.Nagy, M.Sikorska, P.Pererva // Європейський вектор модернізації економіки: креативність, прозорість та сталий розвиток : матеріали 10-ї Ювіл. Міжнар. наук.-практ. конф., 18-19 квітня 2018 р. – Харків : ХНУБА, 2018. – С. 3-6.

14. Nagy Szabolcs Monitoring of innovation and investment potential of industrial enterprises / S. Nagy, P. Pererva // Сучасні тенденції розвитку світової економіки : зб. матеріалів 10-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 18 травня 2018 р. – Харків : ХНАДУ, 2018. – С. 88-89.
15. Pererva P.G. Technology transfer / P.G. Pererva, György Kocziszky, D. Szakaly, M. Somosi Veres - Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI», 2012. — 668 p.
16. Sikorska M. Compliance service at guest services enterprises / M. Sikorska, György Kocziszky, P.G. Pererva // Менеджмент розвитку соціально-економічних систем у новій економіці : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 19 жовтня 2017 р. – Полтава : ПУЕТ, 2017. – С. 389-391.
17. Перерва П.Г. Комплаенс-программа промышленного предприятия: сущность и задачи / П.Г. Перерва // Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ" : зб. наук. пр.- Сер. : Економічні науки. – Харків : НТУ "ХПІ", 2017. – № 24 (1246). – С. 153-158.
18. Piskoti I., Nagy S. (2009) A new customer satisfaction management model (methodology and practice). Economics and managements, No. 14, pp.483-490.
19. Potrashkova L., Raiko D., Tseitlin L., Savchenko O., Nagy S. (2018) Methodological provisions for conducting empirical research of the availability and implementation of the consumers' socially responsible intentions // Маркетинг і менеджмент інновацій / Marketing and management of innovations.- № 3.- pp.133-141.
20. Противодействие мошенничеству: какие меры принимают компании? Российский обзор экономических преступлений за 2018 год.- Режим доступа: <https://www.pwc.ru/ru/forensic-services/assets/PwC-recs-2018-rus.pdf>

канд. екон. наук, доцент **Котик В.В.**

Український державний університет залізничного транспорту

ПЕРЕДУМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ БІЗНЕСУ ТА ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

Актуальність. Залізничний транспорт займає провідне місце у забезпеченні потреб виробничої сфери та населення України в перевезеннях, є одним із вирішальних факторів забезпечення соціально-економічного зростання і зміцнення обороноспроможності держави, розвитку її зовнішньоекономічних зв'язків. На сьогодні залізничний транспорт в основному задовольняє потреби суспільного виробництва і населення в перевезеннях.

Проте ефективність діяльності галузі, якість послуг, що надаються споживачам, все більшою мірою не відповідають сучасним вимогам. Набирають сили небезпечні тенденції фізичного зносу і морального старіння виробничо-технічної бази та зниження провізних спроможностей залізниць. Це створює реальні загрози подальшому розвитку економіки та національній безпеці держави і вимагає невідкладних дій для подолання кризових явищ у діяльності галузі.

Результати дослідження. Програмою реформування залізничного транспорту (далі - Програма) передбачається створення правових, організаційних, економічних та соціальних умов для перетворення галузі у високотехнологічний транспортний комплекс, конкурентноспроможний на внутрішньому і міжнародному ринках транспортних послуг.